

**BADIIY TARJIMADA ASL NUSXA VA TARJIMA MATNI
O'RTASIDAGI LINGVISTIK EKVIVALENTLIK MUAMMOLARI**

**ПРОБЛЕМЫ ЛИНГВИСТИЧЕСКОЙ ЭКВИВАЛЕНТНОСТИ
ОРИГИНАЛА И ТЕКСТА ПЕРЕВОДА В ХУДОЖЕСТВЕННОМ
ПЕРЕВОДЕ**

**PROBLEMS OF LINGUISTIC EQUIVALENCE BETWEEN THE
ORIGINAL AND THE TEXT OF THE TRANSLATION IN ARTISTIC
TRANSLATION**

Botirova Rayxona

Qarshi davlat universiteti magistri

rayxonabotirova39@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqola badiiy tarjimada asl nusxa va tarjima matni o'rtasidagi lingvistik ekvivalentlik muammolarini o'rganadi. Adabiyotlar tahlili orqali turli tilshunoslik va tarjimashunoslik nazariyalari ko'rib chiqiladi. Natijalar qismida ekvivalentlik darajalari, unga ta'sir etuvchi omillar va ularni hal qilish usullari muhokama qilinadi. Xulosa qismida ekvivalentlikka erishishning ahamiyati va kelgusi tadqiqotlar uchun tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: badiiy tarjima, lingvistik ekvivalentlik, asl nusxa, tarjima matni, tarjima nazariyasi

Аннотация: В этой статье рассматриваются проблемы лингвистической эквивалентности оригинала и текста перевода в художественном переводе. Посредством анализа литературы рассматриваются различные теории лингвистики и переводоведения. В разделе "Результаты" обсуждаются уровни эквивалентности, факторы, влияющие на нее, и способы их решения. В заключительной части рассказывается о важности достижения эквивалентности и даются рекомендации для будущих исследований.

Ключевые слова: художественный перевод, лингвистическая эквивалентность, оригинал, текст перевода, теория перевода

Abstract: This article explores the problems of linguistic equivalence between the original and the text of the translation in artistic translation. Through literature analysis, various linguistic and translational theories are examined. The results part discusses the levels of equivalence, the factors that affect it, and the ways to solve them. In the summary section, the importance of achieving equivalence and recommendations for further research are given.

Keywords: artistic translation, linguistic equivalence, original, translation text, translation theory

KIRISH

Badiiy tarjima jarayonida asl nusxa va tarjima matni o'rtasidagi lingvistik ekvivalentlikka erishish tarjimonlar oldida turgan eng murakkab vazifalardan biridir. Ekvivalentlik tushunchasi tarjima nazariyasining markaziy masalalaridan bo'lib, u asl va tarjima matnlari o'rtasidagi turli darajadagi moslikni anglatadi [1]. Badiiy asarlar o'ziga xos uslub, obrazli ifodalar va madaniy xususiyatlarga ega bo'lgani sababli, ularni boshqa tilga o'girishda ekvivalentlikka erishish alohida qiyinchilik tug'diradi.

Ushbu tadqiqotning maqsadi badiiy tarjimada lingvistik ekvivalentlik muammolarini chuqur o'rganish, mavjud nazariyalarni tahlil qilish va amaliy yechimlarni taklif etishdan iborat.

USULLAR VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Ushbu tadqiqot tizimli adabiyotlar tahlili metodologiyasiga asoslangan. O'zbek, rus va g'arb tilshunoslarining ishlari, shuningdek, tarjima nazariyasi bo'yicha asosiy manbalar o'rganib chiqildi. Adabiyotlar qidiruvida "badiiy tarjima", "lingvistik ekvivalentlik", "tarjima nazariyasi" kabi kalit so'zlardan foydalanildi.

Nida tomonidan taklif etilgan formal va dinamik ekvivalentlik nazariyasi tadqiqotning nazariy asosi sifatida qabul qilindi [2]. Bundan tashqari, Komissarovning ekvivalentlik darajalari nazariyasi [3] va Newmark'ning semantik va kommunikativ tarjima yondashuvi [4] ham tahlil jarayonida e'tiborga olindi.

NATIJALAR

Adabiyotlar tahlili natijasida quyidagi asosiy natijalar aniqlandi:

1. Ekvivalentlik darajalari: Komissarov besh darajali ekvivalentlik modelini taklif etadi: kommunikativ maqsad darajasi, vaziyat tavsifi darajasi, xabar usuli darajasi, sintaktik tuzilmalar darajasi va leksik-semantik muvofiqlik darajasi

[3]. Badiiy tarjimada bu darajalarning barchasi muhim ahamiyatga ega, ammo yuqori darajalarga erishish ko'proq qiyinchilik tug'diradi.

2. Ekvivalentlikka ta'sir etuvchi omillar:

- Tillar orasidagi tizimli farqlar (grammatik, leksik, stilistik)
- Madaniy farqlar va realiyalar
- Muallif uslubi va badiiy vositalar
- Tarjimon mahorati va dunyoqarashi [5]

3. Ekvivalentlik muammolarini hal etish usullari:

- Transformatsiyalar (grammatik, leksik, stilistik)
- Kompensatsiya usuli
- Pragmatik adaptatsiya
- Izohlar va sharhlar qo'shish [6]

TAHLIL VA MUHOKAMA

Badiiy tarjimada lingvistik ekvivalentlikka erishish murakkab va ko'p qirrali jarayon hisoblanadi. Ekvivalentlikning turli darajalari mavjud bo'lib, ularning har biri o'ziga xos yondashuvni talab etadi. Masalan, leksik-semantik darajada ekvivalentlikka erishish uchun tarjimon so'zlarning ko'p ma'noliligi, konnotativ ma'nolari va uslubiy xususiyatlarini hisobga olishi lozim [7].

Tillar orasidagi tizimli farqlar ekvivalentlikka erishishda jiddiy to'siq bo'lishi mumkin. Masalan, o'zbek tilidagi fe'l zamonlari tizimi rus yoki ingliz tilidagidan farq qiladi, bu esa temporal munosabatlarni aniq ifodalashda qiyinchilik tug'diradi. Bunday hollarda grammatik transformatsiyalar qo'llash orqali muammoni hal etish mumkin [8].

Madaniy farqlar va realiyalar tarjimasini alohida e'tibor talab etadi. Ba'zi hollarda tarjimon izoh berish yoki pragmatik adaptatsiya usulidan foydalanishga majbur bo'ladi. Biroq, bu usullar asl matnning badiiy qiymatiga putur yetkazmasligi muhim.

Muallif uslubi va badiiy vositalarni qayta yaratish badiiy tarjimaning eng murakkab jihati hisoblanadi. Tarjimon asl matnning ruhini, ohangini va estetik ta'sirini saqlab qolishga intilishi kerak. Bu esa formal ekvivalentlikdan ko'ra dinamik ekvivalentlikka ustuvorlik berishni taqozo etadi.

Kompensatsiya usuli badiiy tarjimada keng qo'llaniladi. Agar ma'lum bir til birligini bevosita tarjima qilish imkoni bo'lmasa, uning ma'nosini matnning boshqa qismida ifodalash mumkin. Bu usul ayniqsa so'z o'yinlari va badiiy tasvir vositalarini tarjima qilishda samarali hisoblanadi.

XULOSA

Badiiy tarjimada asl nusxa va tarjima matni o'rtasidagi lingvistik ekvivalentlik muammolari tarjima nazariyasi va amaliyotining markaziy masalalaridan biri bo'lib qolmoqda. Ekvivalentlikning turli darajalari mavjud bo'lib, ularga erishish uchun tarjimon keng qamrovli bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishi lozim.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, quyidagi xulosalarga kelish mumkin:

1. Badiiy tarjimada to'liq ekvivalentlikka erishish deyarli mumkin emas, shuning uchun tarjimon optimal darajadagi ekvivalentlikka intilishi kerak.
2. Ekvivalentlikka erishishda tillar orasidagi tizimli farqlar, madaniy xususiyatlar va muallif uslubi kabi omillarni hisobga olish zarur.
3. Transformatsiyalar, kompensatsiya va pragmatik adaptatsiya kabi usullar ekvivalentlik muammolarini hal etishda samarali vositalar hisoblanadi.
4. Dinamik ekvivalentlik tamoyili badiiy tarjimada muhim ahamiyatga ega bo'lib, u asl matnning kommunikativ maqsadi va estetik ta'sirini saqlab qolishga yordam beradi.
5. Tarjimonning bilimi, mahorati va ijodiy yondashuvi ekvivalentlikka erishishda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Kelgusi tadqiqotlar uchun tavsiyalar:

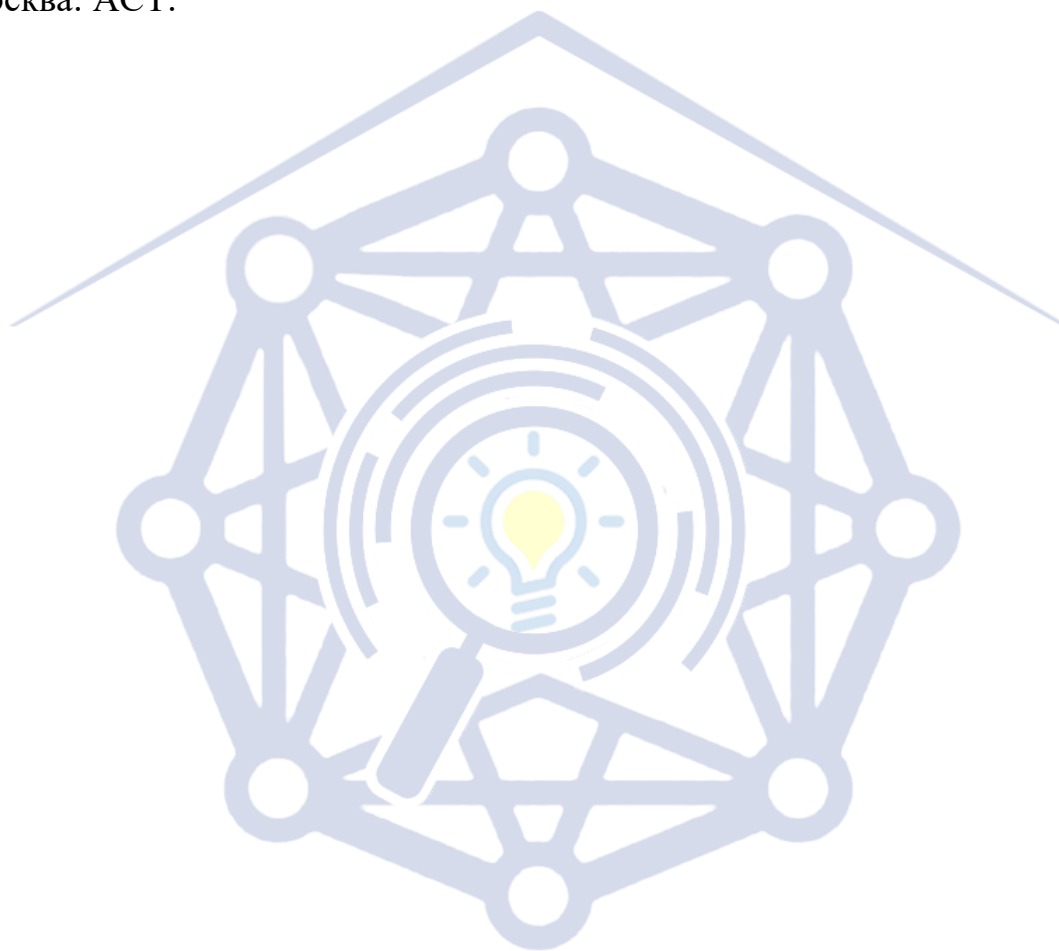
- Zamonaviy o'zbek adabiyoti asarlarining chet tillarga tarjimasida ekvivalentlik muammolarini o'rganish.
- Turli janrlardagi badiiy asarlar tarjimasida ekvivalentlik darajalarini qiyosiy tahlil qilish.
- Badiiy tarjimada sun'iy intellekt texnologiyalarining ekvivalentlikka ta'sirini o'rganish.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Baker, M. (2018). In other words: A coursebook on translation. London: Routledge.
2. Nida, E. A. (1964). Toward a science of translating: with special reference to principles and procedures involved in Bible translating. Leiden: E.J. Brill.
3. Комиссаров, В. Н. (1990). Теория перевода (лингвистические аспекты). Москва: Высшая школа.
4. Newmark, P. (1988). A textbook of translation. New York: Prentice Hall.

5. Musaev, Q. (2005). Tarjima nazariyasi asoslari. Toshkent: Fan.
6. Vinay, J. P., & Darbelnet, J. (1995). Comparative stylistics of French and English: A methodology for translation. Amsterdam: John Benjamins.
7. Salomov, G'. (1983). Tarjima nazariyasiga kirish. Toshkent: O'qituvchi.
8. Сдобников, В. В., & Петрова, О. В. (2006). Теория перевода. Москва: АСТ.

Research Science and
Innovation House

